

Синиша Мишић*Одељење за историју, Филозофски факултет – Универзитет у Београду
Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија
e-mail: simisic@f.bg.ac.rs*

СОЦИЈАЛНО ПОРЕКЛО СРПСКИХ АРХИЕПИСКОПА (1219 – 1337)*

Апстракт: Рад се бави истраживањем социјалног порекла српских архиепископа од оснивања српске аутокефалне цркве, па до довођења Јоаникија на архиепископску столицу 1337. године. Доласком Саве Немањића на место архиепископа новоосноване српске цркве установљен је аристократски карактер њених прелата. Сви архиепископи су били из властелинских породица или из куће Немањића, а у два наврата државом и црквом су руководила двојица рођене браће. Подаци о овим питањима углавном су црпени из житијне књижевности, а и у њој су фрагментарни и узгредни. Због тога нека питања и даље остају без одговора.

Кључне речи: архиепископ, српска архиепископија, властела, Сава Немањић, Данило II, социјално порекло, сталеж.

Приликом оснивања аутокефалне српске архиепископије у Никеји (1219), васељенски патријарх и византијски цар су поставили и првог српског архиепископа – архимандрита Саву Немањића, најмлађег Немањиног сина. Овим чином новооснована црква је за поглавара добила личност која је рођењем била принц из владарске лозе. У питању је други порфиророђени син великог жупана Стефана Немање, који је са непуних 16 година постао хумски удеони кнез и заједно са братом Вуканом постао други човек у држави, одмах иза владара. Растково бежање на Свету Гору окончало је његову световну каријеру и улогу у држави свога оца. До овог времена Растко је стекао и потребно образовање на двору свога оца, који је своје синове и кћери научио *светим књигама и благим обичајима*.¹ Савиним постављењем за архиепископа јако је наглашен аристократски карактер високих достојанственика српске православне цркве, као и жеља владарске куће да преко свог члана управља и црквеним пословима. Док је Сава управљао црквом, његов старији брат Стефан Немањић је био владар очеве државе. На самом почетку постојања самосталне цркве и династије успостављен је идеалан однос између владара и цркве. У годинама после Стефанове смрти, Сава је као владарев стриц имао више удела у световној политици, него што су се њему Радослав и Владислав мешали у послове цркве. То се види и по томе што је Сава изабрао себи наследника на

---

*Рад је настао у оквиру истраживања на пројекту *Насеља и становништво српских земаља у позном средњем веку* (ев.бр. 177010) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

¹ Даничић, 1860, 3. Опширно о образовању у средњовековној Србији види Ћирковић, 1997, 396 – 422.

архиепископском престолу, и пре свог последњег путовања сам га устолочио на своје место.² Наравно, уз согласност краља Владислава.

О социјалном пореклу Арсенија, наследника светога Саве, не знамо много. Писац његовог житија архиепископ Данило II каже да је *рођењем био од сремске земље син доброверних и побожних родитеља*, а није му познато где је примио монашки образ.³ Када је чуо за Саву пошао је ка њему у Жичу (што би значило после 1220. године), а он га прима да ради у овом храму са братијом и Арсеније се ту истицао више од свих.⁴ Из овог исказа може се закључити да је Арсеније потицао из властеоске православне породице, негде из *оностраног* Срема (данашња Мачва). Ово је значајан податак за прву половину 13. века, иако је у том тренутку ова територија била под угарском влашћу. Истичући се својим радом и понашањем Арсеније је био узет од Саве у келију да учи од њега, а после неког времена Сава му предаје управу над Жичом и постаде епископ саборне цркве, добивши власт над онима у цркви.⁵ У ово време Жича је седиште архиепископије и најважнија црква у земљи. После устолочења краља Владислава Сава, на сабору у Жичи, уводи у чин архиепископа Арсенија (1233/4 – 1263).⁶ Овде је видљиво неколико образаца које је први српски архиепископ желео да успостави: прво лично старање и подучавање пажљиво одабраног наследника, затим хиротонисање у Жичи као саборном храму где се крунишу српски краљеви и устоличују српски архиепископи. Ни један од ова два обрасца није се у потпуности остварио у будућности.

Већ при избору Арсенијевог наследника Саве II (1263 – 1271) српска црква и држава су се вратиле обрасцу првих Немањића из времена оснивања архиепископије. Наиме, Сава II је био рођени брат краља Уроша I, па је опет монах принчевског порекла дошао на чело српске цркве и опет су Немањићи директно управљали и државом и црквом. За Саву II његов биограф каже да *не приону ни за једну земаљску славу*.⁷ Ишао је у Јерусалим да се поклони Христовом гробу, одакле се вратио на Свету Гору, по повратку у земљу изабран је за архиепископа, а пре тога је био епископ хумски.⁸ За првих пола века постојања српске архиепископије на њеном челу су се сменила три архиепископа, од тога су двојица били принчеви и владарева браћа, а једног је за ту службу лично припремио први архиепископ свети Сава. Ово говори у прилог томе да су владари из династије Немањића јако водили рачуна о избору српског архиепископа, о његовом социјалном пореклу и његовим духовним вредностима и квалитетима.

О наследнику Саве II Данилу I уопште се мало зна, а о његовом социјалном пореклу се незна ништа. Његов биограф само каже да је због неког случаја био смењен са места архиепископа.⁹ Данило II два пута помиње његову кривицу, али ништа ближе не говори о томе. Раније је већ утврђено да је Данило I, по свему судећи пристао на Лионску унију и о томе обавестио цариградског патријарха. Због тога је смењен са архиепископског престола и то пре августа 1272. године.¹⁰ Њега је наследио Јоаникије који је био ученик Саве II, кога је пратио на путу у Јерусалим. Данило II не зна из ког је

---

2 Доментијан, 1988, 56.

3 Данило Други, 1988, 154.

4 Исто, 155, 156.

5 Исто, 158, 160.

6 Исто, 161 – 163.

7 Данилови настављачи, 1988, 121.

8 Јанковић, 1985,

9 Данилови Настављачи, 1989, 123.

10 Тодић, 2002, 374, 375. Уп. Антоновић, 1995, 107 – 114, са старијом литературом.

краја, али зна да је *син благоверних родитеља*.¹¹ Очигледно је Сава II, по угледу на свог стрица светог Саву, изабрао монаха пореклом из властеоских редова, кога је пажљиво припремао за високе дужности у српској цркви. И он је провео доста времена на Светој Гори, вршио је дужност иконома Хиландара, а затим је постао и његов игуман.¹² Из Хиландара је дошао у Србију за игумана Студенице, а са тог положаја је изабран за архиепископа. После Урошевог пораза на Гатачком пољу (1276) од сина Драгутина, Јоаникије се повукао са бившим краљем у Хум и остао уз њега до Урошеве смрти 1277. године. После тога се повукао у Пилот где је и умро 1279. године.¹³ Због изузетне привржености краљу Урошу краљица Јелена је његово тело пренела и сахранила у Сопоћане. Ако се изузме Данило I, прва четири српска архиепископа били су јако блиски са владарем. Двојица су били принчеви и браћа владара, а друга двојица су били њихови ученици и особе од поверења. Ово показује да су Немањићи на чело српске цркве настојали да доводе или блиске сроднике из породице, или њихове ученике из редова властеле. Особе у које је владар могао у свему да се поузда. То је уједно гарантовало аристократски карактер црквене елите у Србији, укључујући епископе и игумане великих манастира.

По доласку краља Драгутина на власт држава је ушла у нередовне прилике, али и српска црква. Архиепископ Јоаникије од 1276. до 1279. године практично није вршио своју дужност, а нови архиепископ је изабран тек 1279. године. Избор је пао на Јевстатија I (1279 – 1286) који је од 1270. године био епископ у Зети. Он је родом био из жупе Будимље (Берански крај), из властеоске породице која је била довољно имућна да му у младости приушти приватног учитеља. Као ученик он се показао већи од *премудрих учитеља*.¹⁴ После школовања дошао је у манастир Светог Архангела Михаила на Превлаци где га је замонашио епископ Неофит, кога ће 1270. године наследити на епископској столици. Као монах Јевстатије је преузео путовање у Јерусалим, а одатле је отишао на Свету Гору, па је после извесног времена био изабран за игумана Хиландара.¹⁵ Ову дужност је вршио између 1262. и 1265. године. После смрти он је првобитно сахрањен у Жичи, а затим је пренет у Пећ.¹⁶ У питању је архиепископ за чијег се управљања српском црквом десио Дежевски сабор на коме је Драгутин абдицирао, а за краља је изабран Милутин. Јевстатије I је у томе морао учествовати и вероватно је узео озбиљног учешћа у стварању Дежевог споразума.

После Јевстатијеве смрти 1286. године за архиепископа, на чији је избор свакако утицао краљ Милутин, изабран је Јаков (1286 – 1292). О њему нема никаквих података, па ни о његовом пореклу. Други архиепископ за Милутинове владе постао је Јевстатије II (1292 – 1309) који је на престолу светог Саве остао 17 година, најдуже после Арсенија. Ни о његовом пореклу се ништа не зна.¹⁷ Он је обновио Жичу након најезде Кумана. Стицајем околности о прва два архиепископа изабрана у време Милутинове власти мало се шта може рећи. Свакако су били одани краљу и потицали су из властеоског сталежа. Јевстатије II је на краљеву препоруку узео у своју келију Данила II на учење и подвизавање. Он је српском црквом управљао у време великих промена у

---

11 Данило Други, 1988, 181 – 182.

12 Исто, 186.

13 Вуковић, 1996, 230.

14 Даничић, 1866, 293 – 295 ; Данило Други, 1988, 194 ; Ћирковић, 1997, 410.

15 Данило Други, 195 – 199.

16 Вуковић, 1996, 215.

17 Данилови Настављачи, 1989, 125.

држави и на њеним спољним границама. Благословио је Милутинов брак са Симонидом који није био канонски, што говори о његовој оданости и привржености српском краљу.

На престолу светога Саве Јевстатија II наследио је Сава III (1309 – 1316), такође уз Милутинов утицај на избор. За њега биограф каже да је био *васпитање и наук Свете Горе* и да *беше вешт у сваком добром делу*.¹⁸ Сава је 1305 – 1306. године био хиландарски игуман, а затим до 1309. године епископ призренски. Као епископ надгледао је изградњу катедралне цркве Богородице Љевишке.¹⁹ И ова чињеница показује да је био Милутинов човек од поверења. Српском црквом је управљао у време грађанског рата између браће Драгутина и Милутина, као и у време Стефанове побуне против оца (1314). У времену од 30 година (1286 – 1316) на престолу српских архиепископа су се променила тројица архиепископа и сви су били одани краљу Милутину и свакако су бирани уз његову подршку. Случајно најмање знамо о њиховом социјалном пореклу, сви су били узорни монаси, двојица од њих су били и игумани Хиландара, а потом епископи у Србији. Судаћи по аналогiji са њиховим предходницима и наследницима и они су свакако припадали властеоском слоју. Сви су у младости били образовани што значи да су потицали из вишег властеоског слоја који је своју децу подучавао књизи, а вероватно и грчком језику. Они који су проводили извесно време, као млади монаси на Светој Гори свакако су били у прилици да науче грчки језик.²⁰

Дужина Милутинове владавине (1282 – 1321) омогућила је да за његова доба дође до избора и четвртог по реду архиепископа који се десио за време његове владавине. О том избору нешто више података саопштава Данило II у Милутиновој биографији. Он каже да је краљ од сабора затражио да за архиепископа изабере Данила уз образложење да жели да има *брата за посвећеника*, као што су имали Првовенчани краљ и његов родитељ краљ Урош.²¹ Српски краљ је овде могао мислити на духовно братство, али можда и на неку стварну родбинску везу, посебно због поређења са Првовенчаним и Урошем чија су рођена браћа били архиепископи. Колико је краљу Милутину било стало до Даниловог избора говори и чињеница да је три пута сазивао сабор и њега предлагао, али је сабор сваки пут предлог одбацио. На крају је као компромисно решење изабран Данилов ученик Никодим (1317 – 1324).²² Дакле, властела и црквени прелати нису желели краљевог човека од највећег поверења, а можда и рођака, на чело српске цркве у том тренутку. Јасно је било да се Данило не би држао Дежевског споразума, што су каснији догађаји и показали. Такође, питање Милутиновог наследника ни у његовој кући није било решено. Данило, који је био и ратник и монах би био сувише опасан по Милутинове противнике у тренутку његове смрти. То су разлози за спречавање избора. Ова струја на сабору није однела потпуну победу јер је изабран Данилов ученик Никодим који ће у свему следити свог учитеља. О његовом пореклу се ништа не зна. Њега је одабрао и подучавао Данило под чијим утицајем је он остао и као архиепископ. Он је био архиепископ када је умро свети краљ (1321), али је сахраном руководио Данило II. Његова улога се уопште не спомиње у овом догађају. Никодим је 6. јануара 1322. године крунисао Стефана Дечанског чиме је Дежевски споразум остао мртво слово на папиру.

---

18 Исто, 126.

19 Вуковић, 1996, 427.

20 Ђирковић, 1997, 422.

21 Данило Други, 1988, 143.

22 Исто, 143.

Никодим је умро као млад (1324), а на краљев предлог сабор је овај пут прихватио за архиепископа Данила II (1324 – 1337), за кога без сумње знамо да је припадао слоју најкрупне властеле. Његов биограф каже да је био *син неких благоверних и благочастивих, милостивих, праведних родитеља који беху богати и веома славни*.²³ Овакви епитети се у средњовековној књижевности користе да означе најкрупнију властелу, сроднике и рођаке самог владара. Даље, Данилов биограф каже да су, поред њега, Данилови родитељи имали још синова и кћери. Још као младић Данило је желео да се посвети учењу *књиге*, али су се родитељи успротивили јер су им у међувремену остала деца помрла, а они нису желели да се одвајају од њега. Из овога видимо да су и богати и моћни родитељи морали да шаљу децу у друго место на школовање где је било училишта. Данило је тајно, противно вољи родитеља, преко неког свог рођака, ишао да *учи књиге*, а учитељ га прими *јер знаше од којих је он родитеља*. Пошто се показао као најбољи ученик родитељи пристају да остане у *училишту*.²⁴ Овде је у питању школа за младу властелу, а из исказа се види да су Данилови родитељи уживали велико поштовање, што опет указује на великоимениту властелу. Дакле, првобитно Данилово школовање је било код приватног учитеља световњака.

Када је Данило дошао до савршеног младићког узраста (са пуних 14 година) узео га на свој двор краљ Стефан Урош II и *би му поверено да стоји пред краљем, од унутрашњих људи на двору*.²⁵ Ово је неспоран доказ Даниловог властеоског порекла и блискости његове породице са краљем Милутином. Он је на двору ушао у круг владаревих најближих службеника *од унутрашњих*, а и међу њима је задобио највеће поверење. Поред несумњивих Данилових личних способности, оне нису могле бити пресудне за овакав положај саме по себи, за то је било пресудно његово социјално порекло и његових родитеља. Синови велможа су обично проводили извесно време на двору у владаревој служби где су се, између осталог, учили својим дужностима и узлози у друштву. Нема сумње да је и Данило припадао том социјалном кругу.

Данило није био задовољан оваквом својом улогом јер је гајио жељу да се замонаши, што није одговарало његовим родитељима, а ни владару. Једном приликом када је краљев двор дошао у Сопоћане, Данило на поласку одатле бежи једне ноћи са двора и долази у Светог Николу Кончулског на Ибру и ту из руке игумана Николе прима монашки образ и име Данило.²⁶ Његов одлазак у манастир и монашење донекле су изведени по узору на светог Саву. После неког времена архиепископ Јевстатије II је затражио да Данило дође код њега да служи, али је он то одбио. На архиепископову молбу краљ Милутин шаље Данила на његов двор где је постављен за презвитера, а затим га је архиепископ узео у своју келију.²⁷ Овим поступком Јевстатије II је показао да у Данилу види свог будућег наследника. Из овога се види да је Данилу његов социјални статус омогућавао да одбије жељу самог архиепископа, али краља није могао одбити. Чак и у средњем веку није уобичајено да се владар бави судбином једног младог монаха, осим ако он није од *благородних*, што је Данило очигледно био.

Када је Хиландар остао без игумана састали су се краљ и архиепископ и цели сабор на коме је Данило изабран за игумана хиландарског.²⁸ Он је за игумана изабран у Србији иако није био у хиландарском братству, што је у супротности са хиландарским

---

23 Данилови Настављачи, 1989, 81.

24 Исто, 82. О школама у средњовековној Србији види Ћирковић, 1997, 410.

25 Исто, 82 – 83.

26 Исто, 84. Данилово световно име остало нам је непознато.

27 Исто, 85, 86.

28 Исто, 87.

типиком и дотадашњим, а и каснијим, начином избора хиландарских игумана. Све то говори о његовом значају и поверењу које је уживао код краља Милутина у овим смутним временима. Данило је као изабрани игуман стигао на Свету Гору у другој половини 1306. или на почетку 1307. године.²⁹ већ у јулу – августу 1307. године Каталонци су први пут напали Свету Гору и Хиландар. Данило је непосредно руководио одбраном и присилио их да повуку опсаду. Његов избор у Србији за игумана показује да је краљ Милутин у Хиландару желео себи оданог човека, али и способног у војним операцијама. Краљ у ово време (1306) није желео да ризикује да на чело Хиландара дође неко одан његовом брату Драгутину са којим је био у сукобу.

Данило користи предах у сукобу са Каталонцима и манастирску ризницу односи у Скопље да је преда краљу Милутину. Његов биограф каже да је предао *многа злата, лакимије коњске и многе животиње*.³⁰ То се догодило 1308. године, када су најамници поново опсели Хиландар дознавши да Данило није у њему. По повратку из Скопља Данило је затекао манастир под опсадом, а одбрана је због глади и жеђи попустила. У последњем тренутку Данило је, уз помоћ војника које је повео из Скопља, и најамника, принудио Каталонце да се повуку. Он је *својим златом* купио храну за манастир. Пошто су Каталонци желели да му се лично освете Данило се склања у Свети Пантелејмон, али га они издајом тамо нападају. Он се затворио у манастирски пирг и одолео нападу.³¹ Данило се у овим годинама свог игумановања понашао као ратник и војсковођа што такође посредно говори о његовом племенитом пореклу. После одбране Хиландара Данило се оставља старешинства и повлачи се у келију светога Саве, а за игумана поставља свог ученика Никодима.³²

У Србији рат међу браћом Милутином и Драгутином достиже критичну тачку јер се властела *одбила* од краља Милутина. У том критичном тренутку краљ позива Данила (1311) да као бањски епископ руководи изградњом Светог Стефана у Бањској и да чува краљеву ризницу. Том приликом му је краљ *објавио многе речи тајно знане*. Краљ је затим уз помоћ најамника одбио нападе свога брата.³³ Ови догађаји опет показују безгранично Милутиново поверење у Данилову оданост и његове способности. Све до краја сукоба са Драгутином и смрти краљице Јелене (1314) Данило је остао на месту бањског епископа, а затим се 1315. године вратио на Свету Гору. Овај боравак на Светој Гори је био релативно кратак, јер га је српски краљ убрзо позвао назад у Србију и послао га архиепископу Сави III у Свете Апостоле, обећавши му избор за архиепископа, чему се сабор успротивио, како смо напред навели.³⁴ Сабор очито није желео на чело цркве човека толико блиског краљу Милутину. На њихову одлуку је вероватно утицала и Данилова улога у скоро завршеном рату у коме је свим својим силама помагао Милутина.

После Никодимовог избора за архиепископа Данило постаје епископ хумски, где у том тренутку краљ Милутин има озбиљних проблема са Шубићима.³⁵ Данило је опет отишао у Хиландар одакле је издејствовао да се Стефан са породицом врати у земљу, а затим се и он вратио у своју епископију.³⁶ Ово се догодило 1320. године. Када

---

29 Живојиновић, 1991, 75 – 81.

30 Данилови Настављачи, 1989, 91.

31 Исто, 96 – 97 ; Живојиновић, 1991, 78.

32 Данилови Настављачи, 1989, 100 – 101.

33 Исто, 103.

34 Исто, 105 ; Вуковић, 1996, 153; Јанковић, 1991, 83 – 88.

35 Мишић, 1996,

36 Јанковић, 1991, 86, 87.

се краљ Милутин разболео Данило је дошао на двор у Неродимље и био сво време уз њега. Како сам Данило каже у време краљеве болести у земљи су биле велике борбе и пљачке.³⁷ После краљеве смрти Данило организује погребну поворку од Неродимље до Бањске. Поворку су успут пресретали пукови војника али су се разбежали.³⁸ То значи да је Данило обезбедио војничку пратњу коју се војници нису усуђивали да нападну. Данило и бањски игуман Сава су руководили сахраном, а на погребу није било властеле јер су у земљи буктали сукоби око власти. Данило је са краљевим телом однео и инсигније (круну) које је предао архиепископу Никодиму да 6. јануара 1322. године крунише Стефана Дечанског.³⁹ Током 1320 – 1322. године Данило је одлучујуће утицао на наследну политику Немањића. Његово опредељење између тројице претендената (Стефан, Константин и Владислав) било је очито на страни полуслепог Стефана, прворођеног Милутиновог сина из марогантског брака. Довођењем Стефана у земљу створио је услове за његово учешће у борби око престола. У тој борби, после краљеве смрти и Данило и његов ученик Никодим одлучно су стали на страну Стефана Дечанског и учинили да Дежевски споразум остане мртво слово на папиру.⁴⁰ После крунисања новог краља Данило је поново отишао на Свету Гору.

После смрти архиепископа Никодима, по жељи краља Стефана Дечанског, за архиепископа је изабран Данило II (1324 – 1337) и на тај начин је остварена још Милутинова жеља. Избор показује и да се састав и расположење сабора променило, док је 1316 – 1317. године сабор три пута одбио Данила, 1324. године је изабран без проблема. Са историјске сцене су очито склоњене снаге које су биле опоненти Милутиновој породици. Биограф каже да је краљ Стефан Данила заволео *јер њиме постиже све своје жеље, и ни на кога се тако не надаше и не уздаше*.⁴¹ Већ смо истакли Данилове велике заслуге за долазак Стефана на власт. Без обзира на Стефанову наклоност Данило II је 1331. године подржао пуч његовог сина Стефана Душана и крунисао га за новог српског краља. У наредним годинама лично се старао о изградњи манастира Дечани. Као архиепископ следио је праксу коју је установио Арсеније да мазулеј српских архиепископа буде у Пећи. Сам Данило је у Пећи подигао храм Богородице Одигитрије у коме је и сахрањен, са супротне стране зида где је Арсенијев гроб, чиме је подвучен континуитет.⁴² Данило је умро 19. децембра 1337. године, а током средњег века није му заснован култ. Он и његов ученик Никодим су последњи прелати српске цркве који су припремани од стране својих претходника и владара за дужност руковођења српском црквом. Близост са краљем Милутином спречила је први његов избор за архиепископа. При избору Даниловог наследника Јоаникија одлучујућа је била Душанова воља, а не порекло и припремљеност кандидата. Као краљев логотет Јоаникије до кандидатуре није ни био црквено лице. Очито је Душанов ауторитет над сабором био много већи него Милутинов 1317. године.

На крају можемо закључити да су српску цркву од оснивања па до Данилове смрти, водили 11 архиепископа и сви су по социјалном пореклу припадали или

---

37 Данило Други, 1988, 147.

38 Исто, 147.

39 Јанковић, 1991, 87.

40 Српска историографија још није дала одговор на питање зашто је званични престолонаследник Константин, млађи Милутинов син, био неприхватљив за елиту српске цркве, а и за већину властеле. Као могућност помиње се његова приврженост католичкој цркви, што није доказано. Према наративним изворима Стефан се са њиме обрачунао на свиреп начин га погубивши.

41 Данилови Настављачи, 1989, 105.

42 Поповић, 1991, 329, 331.

владарској династији (принчеви), или властеоском сталежу. Од њих једанаест двојица су били принчеви – синови владара. То је несумњиво српској цркви давало аристократски карактер. За неке од њих не знамо ком су слоју властеле припадали, али судећи по ономе што се зна о Арсенију, а још више о Данилу II у питању су синови крупне властеле (велможа). Када је реч о Данилу ради се о монаху и ратнику који није бежао од оружја када је то било неопходно. Његова блискост са краљем Милутином, али и са Драгутином, говори о изузетном поверењу које је уживао код обојице. Исто поверење је уживао код Стефана и његовог сина Душана. Он је био човек од поверења Милутинове владарске куће, што посредно говори о јаким везама његове породице са Милутином.⁴³ Он је одлучујуће утицао на то да Милутина наследи његов син Стефан, као што је био и главни идеолог Милутинове светородности и спречавања да се створи Драгутинов култ, чиме је Владислав хендикепиран у праву наслеђивања, без обзира на Дежевски споразум.

Литература

Антоновић, 1995 – М. Антоновић, *О узроцима смењивања жичког архиепископа Данила I*, ЗРВИ 34 (1995) 107 – 114.

Вуковић, 1996 – С. Вуковић, *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*, Београд 1996.

Данило Други, 1988 – Данило Други, *Животи краљева и архиепископа српских*, превод Л. Мирковић, ССК 6, Београд 1988.

Данилови Настављачи, 1989 – Данилови Настављачи, превод Л. Мирковић, ССК 7, Београд 1989.

Даничић, 1860 – Ђ. Даничић, *Живот св. Саве, написао Доментијан (- Теодосије)*, Београд 1860.

Даничић, 1866 – Ђ. Даничић, *Животи краљева и архиепископа српских, написао архиепископ Данило и други*, Загреб 1866.

Доментијан, *Живот светога Саве и живот светога Симеона*, превод Л. Мирковић, ССК 4, Београд 1988.

Живојиновић, 1991 - М. Живојиновић, *Светогорски дани Данила II*, Архиепископ Данило II и његово доба, ур. В. Кораћ, Београд 1991, 75 – 81.

Јанковић, 1991 – М. Јанковић, *Данило бањски и хумски епископ*, Архиепископ Данило II и његово доба, ур. В. Кораћ, Београд 1991, 83 – 88.

Поповић, 1991 – Д. Поповић, *Гроб архиепископа Данила II*, Архиепископ Данило II и његово доба, ур. В. Кораћ, Београд 1991, 329 – 344.

Тодић, 2002 – Б. Тодић, *Апостол Андреја и српски архиепископи на фрескама Сопоћана*, Трећа југословенска конференција византолога, ур. Љ. Максимовић – Н. Радошевић – Е. Радуловић, Београд – Крушевац 2002, 361 – 378.

Ћирковић, 1997 – С. Ћирковић, *Работници, Војници, Духовници. Друштва средњовековног Балкана*, Београд 1997.

---

43 Не сме се у потпуности искључити ни могућност неког сродничког односа са Немањићима.

THE SOCIAL ORIGIN OF THE SERBIAN ARCHBISHOPS (1219-1337)

The aristocratic character of the higher ranks of the Serbian Orthodox Church and its archbishops, had been visible since the foundation of the autocephaly church. At that time, as its head had been appointed Sava Nemanjić, in the everyday life prince and head of the province. His direct successor had been a member of the esteemed noblemen and had been educated directly under Sava's supervision. With Sava II (Predislav) the Serbian church had again had prince and ruler's brother as its head. All Serbian archbishops after him, were of noble origin.

Among them, the emphasize should be put on Danilo II, who was, without any doubt from the ranks of the highest nobility. His relation to the ruling family is not clear enough, but some sort of family connection could not be excluded. From the event with monastery of Hilandar and Catalanian mercenaries it could be seen that Danilo was capable soldier and personally wealthy man. The leadership of the Serbian Church will keep its aristocratic character until the end of the Middle Ages.

